

DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2024-70-03>

УДК 21.14

Лілія Вікторівна Компанієць

доктор філософських наук,

доцент кафедри теорії культури та філософії науки

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8516-890X>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИМІРИ ІДЕЇ ВІЧНОГО ВСЕСВІТУ: ТЕОЛОГІЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Стаття присвячена розробці та проясненню смислового навантаження (генеалогії) ключових концептів, які виробляються релігійною свідомістю. Застосовано екзистенційний підхід щодо інтерпретації ідей духовного змісту, «текстів» релігійних культур (поглядів теологів, мислителів, філософів). Це культивує проблему пошуку історичного смислу інтерпретацій. Культивується думка, що стереотипи історії культур долаються виключно дослідниками.

В статті розширюється коло тлумачень, експлікацій засадничих ідей теологічної думки, розкривається суть екзистенціального аспекту їх інтерпретацій. Це дає змогу виявити первинну, глибинну, універсальну сутність релігійних феноменів, презентувати їх як базові, універсальні ідеї (концепти) інтелектуальної культури людства.

В результаті аналізу богословських поглядів виявлено парадокси теологічної думки. Свідомість філософів транслювала ідею переходу душ з одного стану в інший через такі словоформи (ідеї): втілення, розвтілення, передіснування, відновлення, відродження та ін. Виявлено, що ідея вічного життя розгортається через роздуми богословів про стани вічного обертання Всесвіту та світів, їх перевтілення, тобто через актуалізацію Духа «по цей» бік буття (у фізичний світ) та через рух душ у Всесвіті. Всесвіт мислиться як процес переходу всіх душ з одного стану в інший. В синонімічній словоформі «воскресіння» зафіксовано смислові виміри ідеї повторного втілення душ у тіла, які представлені в богословській свідомості. Виокремлені смислові контексти богословської думки дали змогу презентувати ідею вічного життя в різних ракурсах: як постійний стан (процес переходів) душ і Всесвіту, а також як вічний стан втілення Світового Духу, який пронизує Космос, і в кінцевих своїх проявах, формує фізичний рівень. Завдяки порівняльному аналізу встановлено, що в межах християнської свідомості культивуються в «розкиданому» вигляді ідеї античного світу. В завуальованому вигляді транслюється ідея єдності духовно-фізичного буття.

Ключові слова: **вічність, життя, інтерпретації, стани, переходи, теологи, релігійні ідеї.**

Як цитувати: Компанієць, Л., (2024). Екзистенційні виміри ідеї вічного всесвіту: теологічні інтерпретації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (70), 25-32. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2024-70-03>

In cites: Kompaniets, L., (2024). Existential worlds of the idea of eternal all-worldliness: theological interpretations. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, (70), 25-32. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2024-70-03> [In Ukrainian]

Актуальність. У XX столітті відбувається якісний світоглядний поворот у розумінні та тлумаченнях релігійних тем, які з новою силою «спалахують» в інтелектуальній свідомості сучасних культур. Виникають оновлені уявлення про духовні уявлення історії, які розширюють обрії філософських, релігійних, містично-забарвлених поглядів. Енциклопедична література демонструє широту і багатогранність смислових тлумачень базових ціннісних ідей різних культур. Однак стереотипи, спрощені ідеологічні моделі їх розуміння продовжують превалювати в повсякденній свідомості. Важко не погодитися з думкою фахівців (лінгвістів, філософів) про те, що настанови культур долаються виключно дослідниками. Відповідно, наша мета (академічного релігієзнавчого аналізу) - це розробка, прояснення історії смислів (генеалогії) ключових концептів, які виробляються духовними культурами, а саме їх засадничих тем та ідей.

До окресленого слід додати, що актуальність розроблення теми зумовлена також проблемами релігієзнавчого спрямування, а саме: необхідністю культивування сучасної європейської парадигми у межах вітчизняної культури, а саме ідеї вільного самовизначення людини в духовних реальностях, вільного вибору сенсожиттєвих, світоглядних засад свого життя. Означене культивується у контексті нових правових стандартів (Європи та Заходу), проблеми свободи совісті, а саме права кожної людини осмислювати різні релігійні, містичні, філософські (духовні, світоглядні) парадигми історії. Як наслідок, здійснювати (та конструювати) індивідуальний, особистий, неповторний світоглядний вибір.

Окресленні тенденції посилюються проблемами, що актуалізувалися в християнстві на межі тисячоліть. Йде мова про неприйняття низки ідей традиційного християнства молодим поколінням, раціональною свідомістю XX-XXI ст. (ідеї спадкової гріховності від Адама та Єви, посмертної відплати тощо). Причиною стає також відсутність «відповідей» на запитання світоглядного рівня, які виробляє допитливий розум сучасної (раціонально-мислячої) людини. Яка мета життя? У чому його сенс? Життя і смерть? Які шляхи порятунку? В чому божественна справедливість? Які причини людських страждань? Окреслене «поле напруженості» призводить до втрати адептів християнської віри. Через це, як відмічають соціологи, дедалі відбувається їх перехід в інші філософські, релігійно-навантажені, теософські вчення.

В епіцентр нашої дослідницької стратегії потрапляє герменевтичний підхід, а саме екзистенціальна (філософська) герменевтика. Її принципи дають змогу розробити, культивувати поняття, екзистенціали, що більшою мірою переживаються релігійно-забарвленою свідомістю, аніж нею усвідомлюються. Застосування екзистенційного підходу до інтерпретації феноменів духовного навантаження, «текстів» релігійних культур (в яких кружляють засадничі теми та ідеї), які були оформлені, сформовані у певні історичні епохи, інтерпретації самих авторів, культивує проблему пошуку історичного смислу інтерпретацій. З одного боку, це розширює коло наявних тлумачень, експлікацій засадничих ідей нашої роботи. З іншого боку, розкриває суть екзистенціального аспекту їх інтерпретацій, а саме дає змогу виявити первинну, глибинну, універсальну сутність духовних феноменів, презентувати їх як базові, універсальні ідеї (концепти).

Під такою оптикою зору вся історія розвитку людської думки, духовних традицій (філософських, релігійних, теософських вчень) є плідним ґрунтом для виявлення і розроблення нових їх тлумачень.

З метою розгортання та презентації ідеї вічного Всесвіту (вічного життя), через низку притаманних їй ідей (передіснування, перевтілення, безсмертя, кружляння душ у Всесвіті та ін.) як універсальних станів людської душі та світобудови звернемося до їх осмислення в екзистенціальному вимірі, крізь призму компаративного аналізу протилежних, на перший погляд, релігійних, містичних, теософських уявлень та поглядів.

Слідуючи окресленому вектору розкриття теми наших роздумів, перед нами розгортається незвідана картина, нова метатериторія, яка прихована під смисловими покрывами віків, губиться в різновекторних вченнях історії. В її епіцентрі сяє єдине універсальне ядро смислів, які переплітаються, періодично виходять на поверхню культур, світоглядів, вчень. Фактом стає те, що в її глибинах змикаються всі траєкторії польоту людського духу різних часів, які представлені різноманіттям духовних надбань людства (християнської, теософської, філософської, наукової думки). Інакше кажучи, історія людської цивілізації демонструє спіралеподібну модель проходження певних стадій, сходинок духовної еволюції, через трансформації смислів базових ідей універсалістського спрямування. Для їх перевідкриття необхідне залучення окресленої раніше методологічної стратегії. В такий спосіб з «нижніх» пластів історії на поверхню інтелектуальної думки виштовхується екзистенційно-онтологічний вимір буття щодо осмислення релігійних тем. У свій час П. Тілліх писав про актуальність феноменологічного підходу, яка зберігається і тепер. Теолог закликав застосовувати цей метод у вивченні релігійних ідей. Він полягає в описі смислів, поширені значень концептів перш, ніж вони будуть відкинуті. Він також зазначав, що екзистенція має особливий, універсальний вимір. З думкою автора про те, що дуже часто у сфері релігії та чи інша ідея застосовується в не проясненому, туманному вигляді, внаслідок чого її беззастережно, безпідставно відкидають, неможливо не погодитися. Як зазначав філософ, з одного боку, феноменологічний підхід дає змогу критикам (у нашому контексті низки базових ідей) усвідомити, що саме означає поняття, яке вони гаряче заперечують. З іншого боку, зобов'яже теологів давати точніші визначення, використовувати їх логічно і послідовно, не замінювати логічні прогалини «даними благочестя». На думку філософа, феноменологія - це спосіб презентувати феномени такими,

якими вони є, поза позитивними, негативними або упередженими думками [Tillich, 1951.; Tillich, 1976.].

З метою розкриття екзистенційного виміру ідеї вічного життя (всесвітнього обертання душ) та Всесвіту окреслимо теологічні думки П. Тілліха. Так, мислитель розглядав поняття «життя» в контексті його універсалізації. На його думку, потенційність виступає умовою існування всіх істот, а її актуалізація і є саме життя, тобто життя визначається як актуалізація, активізація потенційного буття. Народження зірок, поява каміння, зростання та загибель всього існуючого презентує процес життя. Це розширює смислові рамки терміна «життя», його відношення суто до органічної сфери. На думку теолога, будь-який процес являє собою актуалізацію. Як ми зазначали раніше (в інших роботах), ідея втілення, виходячи з її визначень, які існують в академічній літературі, тлумачиться як процес руху, що реалізується в мікро- вимірі (душі в тіло фізичне, або духовне) та макромасштабах (Духу в матерію). Отже, актуалізація життя відбувається постійно. Якщо розглянути перший термін ближче, то в словниках слова «акт», «актуальний» визначається як рух, що спрямований із центру вперед, з свого епіцентру дії. При цьому центр не втрачається, а процес зміни обертається як назовні, так і назад, тобто повертається. Інакше кажучи, у філософських міркуваннях П. Тілліха йдеться про циклічний рух життя, Всесвіту, його обертання по колу. На думку філософа, життя проявляється у трьох вимірах [Tillich, 1951.; Tillich, 1976.].

Під нашим кутом зору перший вимір концентрується навколо ідеї вічного втілення Життя, як постійної актуалізації Всесвіту (втілення Духа в матерію, його розгортання в універсумі). Інший вимір: рух життя в «горизонтальному» напрямку, в контексті стану зростання (світу емпіричних явищ). І, нарешті, останній вимір – це актуалізація потенційного буття «по вертикалі» П. Тілліх називає «самотрансцендуванням», що мислиться ним як вихід за межі фізичного, як устремління до вищого існування. Життя, зазначав автор – це спрямованість вгору, по вертикалі, до нескінченного буття [Tillich, 1951.; Tillich, 1976.].

Отже, виокремились виміри нашого осмислення ідеї вічного життя та Всесвіту (через атрибутивні їй ідеї втілення, повернення, обертання) в масштабах вселенського і земного буття. Під окресленим кутом зору ідея перевтілення тлумачиться нами як універсальний стан душі (її обертань у Всесвіті), фізичного світу, як процес актуалізації життя. Щодо поглядів теолога підкреслимо, що універсалізація автором поняття «життя» дає нам змогу провести «зняття» світоглядних меж у розумінні Всесвіту (як поділеного, в релігійній свідомості, на світ фізичний і духовний), поглянути на нього як на єдине ціле, в межах якого здійснюються «переливи» буття з одного стану в інший. У такому ракурсі зазначена ідея «по вертикалі» представляє собою процес сходження душі в земне існування, тобто актуалізацію потенційного буття (духу) у фізичне (тіло).

У свою чергу, повернення душі у потойбічний світ (представлений концептом «розвітлення») тлумачиться нами також як процес. Під окресленим кутом зору життя душі (що зберігає свою потенційність у земному світі) в духовних вимірах універсуму знову актуалізується. Інакше кажучи, життя переливається по обидві грані сущого, перебуває в процесі безперервного руху. При цьому джерело походження всякого руху (Бог, його сфера) зберігається. Від Творця виходять хвилі життя і до Нього повертаються. Окреслений погляд на Всесвіт у свій час презентували стародавні єгиптяни, античний світ, представники сакральних картин світу різних часів, теософи та науковці XIX-XX ст.

Отже, ідея вічного життя розгортається через базовий Принцип Всесвіту, а саме переходів. Ідея метаморфоз, трансміграцій тлумачиться як універсальний стан, в якому перебуває Всесвіт. З часом ця ідея зазнала певні трансформації. В межах богословської думки її смисли оформились в іншу словоформу (їй синонімічну), а саме в термін «воскресіння», який християни перейняли у іудеїв, а останні його успадкували від єгиптян.

Так, наприклад, мотиви окреслених ідей ми зустрічаємо в уявленнях теологів про початкові фази історії людства, про світоустрій. У межах Всесвіту розгортаються долі людських душ, святих, представників божественної ієрархії. Богослови вважали, що кожній істоті належить своя сфера перебування (в загальному задумі Творця).

В богословській свідомості актуалізується один із смислових вимірів терміну «перевтілення», а саме його тлумачення як процесу просування духовних істот у тіла [Компанієць, 2014]. Низка роздумів теологів у цьому сенсі була присвячена міркуванням про перехід світу від есенції до екзистенції, що стався на зорі перших часів у вигляді метаподій (історії одягання «в шкіряні ризи» Адама і Єви). У цьому процесі приймало участь усе створене. Вселенська драма полягала в переході від стану невинності до досвіду. На думку

Тертуліана, на початку часів матерія припустилася змін, через що вона втратила стан вічності, тобто померла у своєму колишньому вигляді. Але вічність незнищенна, бо, по суті, не може змінюватися. У тому ж ключі міркував і Боецій. Він визнавав три можливі стани. Первинний стан Адама (до гріха) мислиться автором як такий, у якому він приймав їжу, спав, робив усе, крім недозволеного, що тягне за собою покарання смертю. Другий стан, у який міг перейти Адам, пов'язаний із божественними настановами. Третій стан пов'язаний із набуттям смерті, його впадінням у гріх, гріховну волю. Боецій розумів поцейбічне втілення Христа як стан, у якому опинився Адам через гріхопадіння [Donato, 2012]. Інакше кажучи, закутками богословської свідомості кружляє ідея первинного втілення людства як занурення в поцейбічний стан фізичного буття.

Окреслені смисли (стани світу) ідеї втілення під іншим кутом зору (через категорію руху) ми знаходимо у Томи Аквінського, який писав, що окремі причини рухаються загальною. Тому все, що не достатньо розвинене, приводиться в рух божественною волею. Рух представляється як початок дії та акт. Акт діяча (Бога), спрямований до першої найближчої мети, до кількох віддалених цілей, кожна наступна з яких є метою попередньої. У свідомості мислителя мета є межа дії, а життя вічне є кінцевою метою [St. Thomas Aquinas, 1924; St. Thomas Aquinas, 1947]. Під такою оптикою зору, в латентному вигляді представлений процес кругообігу життя, що походить від Бога. В цей процес вписана недосконала душа. Вона мандрує через тіла, або на початку, або наприкінці часів. По суті ці процеси є зміни її станів, де один перетікає в інший. Перші зникають в кільце.

Під таким кутом зору, з одного боку, тема розвтілення постає як стан спрямованості, руху душі «вгору», в небесний світ, усвідомлюється теологами як стан актуалізації життя душі в рідній сфері буття. З іншого боку, ідея повторного втілення звучить в унісон з концепцією воскресіння мертвих, яке відбудеться за версією християн наприкінці часів. Теологи вважали, що саме через стан повторного втілення у кінці часів, відбудеться відновлення союзу душі й тіла, тобто воскресіння здійсниться через тіла. Інша група богословів вважали, що воскресіння відбудеться шляхом трансформації фізичних тіл у духовні. У цьому сенсі думки теологів розійшлися [Апологети, 2010; Zachhuber, 2020; Origen, 2018].

По мірі занурення все глибше в богословську думку ми переконуємося в тому, що універсум у свідомості її представників усвідомлюється як такий, що зазнає різних станів. Так, Тома Аквінський в своїх роботах згадує поняття «habitus», яке він вживав у значенні станів, а також тлумачив як сукупність дій, стійку схему поведінки. Філософ писав, що життя складається з безлічі різних станів, які відчувають душі, всі істоти, речі, космос загалом [St. Thomas Aquinas; St. Thomas Aquinas]. Інакше кажучи, на думку мислителя, світобудова розгортається по спіралі, у кожному новому витку вона зазнає різних станів, проходячи всі грані буття, спрямовується від однієї протилежності до іншої.

В унісон із автором лунають думки Н. Кузанського, який визначав рух дуально (як перехід). З одного боку, предмет, який перебуває в певному стані, не рухається, оскільки в русі нічого немає, окрім спокою. З іншого боку, для філософа рух - це вихід із певного стану і впадіння в інший [Nicholas of Cusa]. Цю саму думку у свій час висловлював Тертуліан. Він вважав, що духовне і тілесне, божественне і людське по суті є стани [Tertullian].

З вищевикладених думок актуалізується «горизонтальний» вектор розгортання й обґрунтування нашої теми (ідеї вічного життя та Всесвіту, який перебуває у постійних станах перевтілення, обертання), який представлений у роздумах мислителів про світ фізичних явищ. Так, світ матерії богословська свідомість транслює як нестатичний, але такий, що зазнає постійних змін. Тертуліан визнавав, що матерія зазнає різних станів, все рухається, змінюється у фізичному світі. Під таким кутом зору зміна станів притаманна органічній і неорганічній природі (каменю, всім живим істотам). Про ідею відновлення, переродження, відродження світу писав Тертуліан: день помирає в ночі, а вранці знову оживає. Зима змінює літо, земля виснажується і знову відновлюється. Усе повторюється і повертається до свого попереднього стану, бо колись зникло, припинилося. Про здатність природи до постійних переходів, змін станів, оновлення розмірковував також Гр. Ніський [Villar; St. Gregory of Nyssa, 1893].

Кульмінаційною точкою здійснення ідеї перевтілення виступає наступний смисловий вектор її буття. Йде мова про тему тотального втілення хвиль Життя, яке виходить з духовного виміру у фізичні реалії. Гр. Ніський визнавав, що все причетне життю і природному руху, а саме світовій душі. Все повертається до неї. Душевна енергія присутня в рослинах на рівні з душевною силою, яка є в наявності у безсловесних істот, які не мають розуміння і дару слова. Максим Сповідник вважав, що духовне начало пронизує всі форми життя. Відповідно і фізичне

постає як прояв духовного, один із його станів, тобто проводиться автором ідея вічного втілення Духа в матерію [Maximus the Confessor]. Інакше кажучи, все, що рухається, мислиться як таке, що зазнає різних станів, вписане в обертання по колу сущого буття. Вся світобудова перебуває у стані спрямованості духовного в тілесне, «відходу і повернення», розгортається за допомогою руху. Після Гр. Ніського перехід «сили» в енергію у отців церкви оформляється в загальну концепцію зміни всього сущого [Villar; St. Gregory of Nyssa, 1893].

Виходячи із окреслених вище поглядів богословів можна говорити про те, що ідея переходів тлумачиться нами як універсальний стан вічного Всесвіту, духовного буття, в усьому різноманітті його проявів, а також душ.

На мікрорівні ця ідея представлена у вигляді міркувань Томи Аквінського про душу (у вигляді процесу просування душі в тіло, а рух мислиться як її атрибут). Так, філософ зазначав, що душа не може бути щасливою без тіла [St. Thomas Aquinas; St. Thomas Aquinas]. На подібних міркуваннях вибудовується християнська концепція воскресіння мертвих. Парадоксально, але у межах богословської свідомості активується одне із значень терміну «перевтілення» як повернення душі «назад у тіло». У цьому ракурсі мислитель говорив про стан Лазаря, якого зазнала його душа внаслідок смерті (виходу душі з тіла) і воскресіння (її повернення у фізичну оболонку). Перед нами розгортається модель «поцейбічного» воскресіння мертвих. Останнє поступово оформилось в концепцію про загальне воскресіння мертвих наприкінці часів, яку ми експлікуємо в контексті зміни станів душ і світу.

У цьому ключі міркував і Тертуліан. Він розглядав ідею обертання Всесвіту, рух світу по колу, як зміну його станів. Богослови писали про стани світу в кінці історії, вважали, що тоді життя перетвориться. Не буде ні страху, ні зла. Уся буря наших пристрастей припиниться. Подібного стану досягнуть гідні у славі нетлінної. Людина прийме нетлінні тіла. Усе зміниться на краще. Бог змінить небеса як одяг [Tertullian].

Ідея вічного життя розкривається Тертуліаном через мотив розвітлення душ (як стан), як процес їх обертання в межах вічного Всесвіту. Філософ закликав залишити Богові здатність перетворювати за допомогою зміни нашого стану від тимчасового до вічного. Християнські мислителі визнавали наявність у душ тонкої матеріальної духовної оболонки. Тертуліан писав, що в процесі руйнування тіла душа вимушено переселяється з нього, занурюється у вільний стан [Tertullian].

Максим Сповідник говорив про духовні тіла і про сили, що їх рухають, серед них, на його думку, два тлінні й одне вічне [Maximus the Confessor, 2020]. У тому ж дусі міркував Філон Олександрійський, який писав про те, що душа у своїх блуканнях осягає природу, різні її стани. Потім спрямовується ще вище до ефіру, небесного обертання [Aurelian Botica; Jean Daniélou, 2014]. Інакше кажучи, у богословській свідомості душа зазнає зміни станів, рухається сходишками Всесвіту. Це надає нам підстави тлумачити ідею вічного життя, вічного Всесвіту через стани, яких зазнають духовні субстанції під час свого просування вимірами універсуму.

Августин у свій час говорив про три стани: до смерті, у смерті, після смерті. Момент переходу від одного до іншого невлотний. На його думку, наприкінці часів душа буде з'єднана з вічним тілом [St. Augustine, 1887]. Слова з книги Соломона (Екклесіаст): «Що було, те й буде...» посилюють ідею колообігів буття, коли все повертається і відновлюється в одному й тому ж стані [Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту]. Інакше кажучи, душа зазнає різних станів, мандрує колом вселенського універсуму, переходить від однієї форми існування до іншої. Парадокс мислення теологів у тому, що, по суті, вони в «розірваному» вигляді говорять про одні й ті самі явища (розмірковують над темою передіснування, втілення та розвітлення духовних субстанцій). При цьому останні заперечує християнська Церква в особі носіїв її ідеології.

Резюмуючи сказане, підкреслимо виявлений в дослідженні парадокс: богословська думка транслувала ідею переходу душ з одного стану в інший через такі словоформи (ідеї): втілення, розвітлення, передіснування, відновлення, відродження та ін. Ідея вічного життя розгортається через роздуми богословів про стани вічного обертання Всесвіту та світів, їх перевтілення, тобто через актуалізацію Духа «по цей» бік буття (у фізичний світ) та через рух душ у Всесвіті. Всесвіт розгортається як процес переходу всіх душ з одного стану в інший. В синонімічній словоформі «воскресіння» зафіксовано смислові виміри ідеї повторного втілення душ у тіла, які представлені в богословській свідомості. Виокремленні смислові контексти богословської думки дають змогу презентувати нам ідею вічного життя в різних ракурсах: як постійний стан (процес переходів) душ і Всесвіту, а також як вічний стан

втілення Світового Духу, який пронизує Космос, і в кінцевих своїх проявах, формує фізичний рівень. З окреслено порівняльного аналізу видно, що в межах християнської свідомості культивуються в «розкиданому» вигляді ідеї античного світу. В завуальованому вигляді транслюється ідея єдності духовно-фізичного буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апологети: збірка писань древніх християнських апологетів у перекладі українською мовою / під ред. Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета. (2010) Київ: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, – 590 с.
2. Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. / Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. (1991) Українське біблійне товариство: Київ. – 1255 с.
3. Компанієць Л. (2014) Ідея реінкарнації в світовій культурі. Київ: НАН України імені Г.С. Сковороди; УАР. – 312 с.
4. Aurelian Botica. (2011) The Concept of Intention in the Old Testament, Philo of Alexandria and the Early Rabbinic Literature. Gorgias Press LLC. – 513 p.
5. Donato, A. (2012) Boethius's Consolation of Philosophy and the Greco-Roman Consolatory Tradition. *Traditio*, Vol. 67, pp. 1–42. <https://doi.org/10.1017/S0362152900001318>.
6. Daniélou, J. (2014) Philo of Alexandria. [Translated into English by James G. Colbert]. The Lutterworth Press, James Clarke & Co Ltd. – 200 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1cgfbr8>.
7. Maximus the Confessor. (2020) The Ascetic Life, The Four Centuries on Charity. [Translation to English by Polycarp Sherwood O.S.B.]. Angelico Press. – 294 p.
8. Nicholas of Cusa. (1997) Selected Spiritual Writings (Classics of Western Spirituality). [Trans. H. Lawrence Bond]. Paulist Press; Illustrated edition. – 400 p.
9. Origen. The Writings. London: Hamilton & Co., Dublin: John Robertson & Co. – 478 p. <https://www.gutenberg.org/files/70693/70693-h/70693-h.htm>. (Accessed 19.02.2025).
10. Origen. (2018) On First Principles, Reader's Edition (Oxford Early Christian Texts). Oxford University Press. – 784 p.
11. St. Augustine. (1887) The City of God. [Translated into English by Rev. Marcus Dods, D.D.] Edited by Philip Schaff, D.D., LL.D., New York. – 1136 p. <https://www.monergism.com/thethreshold/sdg/augustine/The%20City%20of%20God%20-%20Augustine.pdf>. (Accessed 09.02.2025).
12. St. Gregory of Nyssa. (1893) On the Making of Man. [Translated by H.A. Wilson]. From Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, Vol. 5. Edited by Philip Schaff and Henry Wace. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co. Revised and edited for New Advent by Kevin Knight. <http://www.newadvent.org/fathers/2914.htm>. (Accessed 09.02.2025).
13. St. Thomas Aquinas. (1924) The Summa contra gentiles. [Translated by the English Dominican Fathers from the Latest Leonine Edition]. First book. London: Burns Oates & Washbourne LTD. – 236 p. <https://ia801307.us.archive.org/18/items/summacontragenti01thomuoft/summacontragenti01thomuoft.pdf> (Accessed 08.02.2025).
14. St. Thomas Aquinas. (1947) The Summa Theologica. [Translated by Fathers of the English Dominican Province]. Benziger Bros. edition. <https://www.ccel.org/a/aquinas/summa/home.html> (Accessed 08.02.2025).
15. Tertullian. (2020) A Treatise on the Soul. Wyatt North Publishing, LLC. – 103 p.
16. Tertullian. (2014) Selected Works. Beloved Publishing LLC. – 594 p.
17. Tillich, P. (1951) Systematic Theology, Volume I. Chicago: University of Chicago Press. – 300 p.
18. Tillich, P. (1976) Systematic Theology, Volume 3. Chicago: University of Chicago Press. – 434 p.
19. Villar, J.R. (2016) Gregory of Nyssa's View of the Church. In: Dumitraşcu, N. (ed.) The Ecumenical Legacy of the Cappadocians. Pathways for Ecumenical and Interreligious Dialogue. Palgrave Macmillan, New York, pp. 215–233. https://doi.org/10.1007/978-1-137-50269-8_14.
20. Zachhuber, J. (2020) The Rise of Christian Theology and the End of Ancient Metaphysics: Patristic Philosophy from the Cappadocian Fathers to John of Damascus. London: Oxford University Press. – 32 p. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198859956.001.0001>.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2024

Стаття рекомендована до друку 11.11.2024

Liliia V. Kompaniets, DSc. In Philosophy, Associate Professor of the Department of Theory of Culture and Philosophy of Science, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8516-890X>

EXISTENTIAL WORLDS OF THE IDEA OF ETERNAL ALL-WORLDLINESS: THEOLOGICAL INTERPRETATIONS

This article focuses on advancing and refining the semantic framework (genealogy) of pivotal concepts generated by religious consciousness. Utilizing an existential approach, it interprets the spiritual dimensions of various religious cultures, drawing on the insights of theologians, philosophers, and critical thinkers. The discourse emphasizes the necessity of uncovering the historical significance underlying these interpretations. It posits that traditional stereotypes in cultural histories can only be transcended through rigorous scholarly inquiry. The article seeks to broaden the spectrum of interpretations and elucidations pertaining to foundational theological ideas, highlighting the nature of their existential interpretations. This exploration facilitates the identification of the fundamental, profound, and universal aspects of religious phenomena, positioning them as essential concepts within the intellectual heritage of humanity.

The analysis of theological perspectives reveals inherent paradoxes within theological discourse. Philosophers have encapsulated the concept of soul transitions through various terminologies such as incarnation, disembodiment, pre-existence, renewal, and rebirth. It has been demonstrated that the notion of eternal life is elucidated through theological reflections on the cyclical states of the universe and its worlds, particularly through the mechanics of reincarnation. This encompasses the manifestation of the Spirit in the empirical domain and the movement of souls throughout the cosmos. The universe itself is conceptualized as a continuum in which souls traverse different states of being. The term "resurrection" serves as a linguistic marker that captures the semantic nuances associated with the reincarnation of souls into corporeal forms as understood in theological frameworks. The various semantic contexts identified in theological thought allow for a multifaceted presentation of eternal life: as a continuous process of transformations of both souls and the universe, and as the perpetual embodiment of the World Spirit that pervades the cosmos, ultimately materializing in the physical realm. Through comparative analysis, it has been established that Christian consciousness retains elements of ancient metaphysical thought in a fragmented manner. This transmission occurs subtly.

Keywords: *eternity, life, interpretations, states, transitions, theologians, religious ideas.*

REFERENCES

1. Apologists: A Collection of Writings by Early Christian Apologists Translated into Ukrainian / Edited by His Holiness Patriarch of Kyiv and All Rus-Ukraine Filaret. (2010). Kyiv: Publishing Department of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate. – 590 p. (in Ukrainian)
2. The Bible. The Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments / Newly Translated from Hebrew and Greek into Ukrainian. (1991). Ukrainian Bible Society: Kyiv. – 1255 p. (in Ukrainian)
3. Kompaniets, L. (2014). The Idea of Reincarnation in World Culture. Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine; UAR. – 312 p. (in Ukrainian)
4. Aurelian Botica. (2011) The Concept of Intention in the Old Testament, Philo of Alexandria and the Early Rabbinic Literature. Gorgias Press LLC. – 513 p.
5. Donato, A. (2012) Boethius's Consolation of Philosophy and the Greco-Roman Consolatory Tradition. *Traditio*, Vol. 67, pp. 1–42. <https://doi.org/10.1017/S0362152900001318>.
6. Daniélou, J. (2014) Philo of Alexandria. [Translated into English by James G. Colbert]. The Lutterworth Press, James Clarke & Co Ltd. – 200 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1cgfbr8>.
7. Maximus the Confessor. (2020) The Ascetic Life, The Four Centuries on Charity. [Translation to English by Polycarp Sherwood O.S.B.]. Angelico Press. – 294 p.
8. Nicholas of Cusa. (1997) Selected Spiritual Writings (Classics of Western Spirituality). [Trans. H. Lawrence Bond]. Paulist Press; Illustrated edition. – 400 p.
9. Origen. The Writings. London: Hamilton & Co., Dublin: John Robertson & Co. – 478 p. <https://www.gutenberg.org/files/70693/70693-h/70693-h.htm>. (Accessed 19.02.2025).
10. Origen. (2018) On First Principles, Reader's Edition (Oxford Early Christian Texts). Oxford

University Press. – 784 p.

11. St. Augustine. (1887) *The City of God*. [Translated into English by Rev. Marcus Dods, D.D.]

12. Edited by Philip Schaff, D.D., LL.D., New York. – 1136 p.

<https://www.monergism.com/thethreshold/sdg/augustine/The%20City%20of%20God%20-%20Augustine.pdf>. (Accessed 09.02.2025).

13. St. Gregory of Nyssa. (1893) *On the Making of Man*. [Translated by H.A. Wilson]. From *Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, Vol. 5*. Edited by Philip Schaff and Henry Wace. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co. Revised and edited for New Advent by Kevin Knight. <http://www.newadvent.org/fathers/2914.htm>. (Accessed 09.02.2025).

14. St. Thomas Aquinas. (1924) *The Summa contra gentiles*. [Translated by the English Dominican Fathers from the Latest Leonine Edition]. First book. London: Burns Oates & Washbourne LTD. – 236 p.

<https://ia801307.us.archive.org/18/items/summacontragenti01thomuoft/summacontragenti01thomuoft.pdf> (Accessed 08.02.2025).

15. St. Thomas Aquinas. (1947) *The Summa Theologica*. [Translated by Fathers of the English Dominican Province]. Benziger Bros. edition. <https://www.ccel.org/a/aquinas/summa/home.html> (Accessed 08.02.2025).

16. Tertullian. (2020) *A Treatise on the Soul*. Wyatt North Publishing, LLC. – 103 p.

17. Tertullian. (2014) *Selected Works*. Beloved Publishing LLC. – 594 p.

18. Tillich, P. (1951) *Systematic Theology, Volume I*. Chicago: University of Chicago Press. – 300 p.

19. Tillich, P. (1976) *Systematic Theology, Volume 3*. Chicago: University of Chicago Press. – 434 p.

20. Villar, J.R. (2016) Gregory of Nyssa's View of the Church. In: Dumitraşcu, N. (ed.) *The Ecumenical Legacy of the Cappadocians. Pathways for Ecumenical and Interreligious Dialogue*. Palgrave Macmillan, New York, pp. 215–233. https://doi.org/10.1007/978-1-137-50269-8_14.

21. Zachhuber, J. (2020) *The Rise of Christian Theology and the End of Ancient Metaphysics: Patristic Philosophy from the Cappadocian Fathers to John of Damascus*. London: Oxford University Press. – 32 p. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198859956.001.000>

The article was received by the editors 23.09.2024

The article is recommended for printing 11.11.2024